

یوناما

په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د مرستندويه پلاوي دفتر

دستراتیژیکو اړیکو دفتر

مطبوعاتی اعلامیه

www.unamanews.org/pashto

ملکي تلفات په ۲۰۱۵ کال کې تر ټولو اوچتي کچې ته رسيدلي دي

کابل، د ۲۰۱۶ کال د فبرورۍ ۱۴ مه – په ۲۰۱۵ کال کې ملکي تلفات تر ټولو لوړې کچې ته رسيدلي دي، دا خبره نن ملګرو ملتونو په ۲۰۱۵ کال کې په وسله والو شخړو او جګړو کې د ملکي وګړو د خونديتوب د کلني رپوټ د خپرولو پرمهال وکړه.

دغه کلني رپوټ، چې دملګرو ملتونو مرستندويه پلاوي (يوناما) لخوا د بشري حقونو لپاره دملګرو ملتونو ددعالي کميشنيرۍ له دفتر سره په همغږۍ برابر شوی بڼې، چې د خلکو د اوسيدو په شاوخوا سيمو کې د جګړو او په لويو ښارونو کې دپيچلوځانمرګو بريدونوزياتيدل په ۲۰۱۵ کال کې د ملکي تلفاتو(مړينې او تپيانو) د کچې د زياتيدو اصلي عوامل دي.

د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو ځانګړي استازي او د يوناما مشر نیکولاس هيسم وويل: ”دغه رپوټ د ملکي وګړو وژنه او تپي کې تر ټولو زيات اوچتوالي ښکاري. دغه زيان چې ملکي وګړو ته رسېږي په بشپړ ډول د نه منلو وړ دی. ”هغه وويل: ”مور په ټولو غاړو چې د افغانستان خلکو ته زيان رسوي غږ کوو، چې د ملکي وګړو د خونديتوب په تړاو خپلې ژمنې په عمل کې پلي او په ۲۰۱۶ کال کې د ملکيانو وژنه او معيونه بنده کړي.“

يوناما په ۲۰۱۵ کال کې ۱۱۰۰۲ ملکي تلفات (۳۵۴۵ تنه وژل شوي او ۷۴۵۷ تنه تپيان) ثبت کړيدي، چې په دې توګه ۲۰۱۵ کال د ملکي تلفاتو له اړخه له ۲۰۱۴ کال څخه مخکې شو. وروستۍ شميرې ښيي، چې په مجموع کې څلور په سلو کې ملکي تلفات په ۲۰۱۵ کال کې تر هغه دمخه کال پرتله راغلي دي. يوناما له ۲۰۰۹ کال راهيسې په منظمه توګه د ملکي تلفاتو ثبتول پيل کړي دي .

د جګړې د ښکيلو غاړو ترمنځ ځمکنۍ جګړې د ټولو ملکي تلفاتو(مړينې او تپي کيدنې) لويه برخه جوړوي، ورپسې د ځای پر ځای شوي چاوديدونکو توکو کارونه، ځانمرګي او پېچلي ډله ييز بريدونه راځي. د ځمکنيو جګړو او ورپسې د هډفي او قصدي وژنو له امله د ملکي خلکو د مړينې کچه ډيره زياته ده.

د بشري حقونو لپاره د ملګرو ملتونو عالي کميشنر زيد راد الحسين وويل: ”د افغانستان خلک په دوامدار ډول له داسې وحشي او بي اصولو بريدونو کيږي، چې د نړيوال قانون پر اساس منع شوي دي.“ هغه وويل: ”دا چاره تقريبا په بشپړ معافيت کې ترسره کيږي. د تاوتریخوالي له هغو ترسره کونکو سره، چې د يوناما او زما د کارکونکو لخوا په ټکان ورکونکي ډول ثبت شوي بايد حساب کتاب وشي. نړيواله ټولنه بايد د ملکي وګړو د حقونو په خونديتوب لادير ټينګار وکړي.“

سره له دې، چې د تير ۲۰۱۴ کال پرتله د حکومت مخالفو عناصرو لخوا د ملکي تلفاتو په کچه کې ۱۰ په سلو کې کموالي راغلي، خو بيا هم د ملکي تلفاتو لويه برخه، ۶۲ په سلو کې حکومت مخالفو عناصرو ته راجع کيږي او ددوی د بريدونو له کبله رامنځ ته شويدي. له دغه کموالي سره سره د يوناما په رپوټ کې دا ثبت شوي، چې حکومت مخالفو عناصرو خپل جنګي تکنیک ته بدلون ورکړی، او په زياتيدونکي ډول په قصدي او بي تبعيضه ډول د ملکي وګړو په نښه کول، هډفي وژنې، ډله ييز ځانمرګي بريدونه او ځوروني زياتي شويدي او ځای پر ځای شوي چاوديدونکو توکو بي توپيره کارونه پراخه شويده. د حکومت مخالفو عناصرو لخوا دتلفاتو د کچې د کموالي دليل کيدی شي داوي، چې د هغو جګړو له کبله ملکي تلفات کم شويدي، چې مرجع يې نه ده روښانه.

۱۷ په سلو کې ملکي تلفات حکومت پلوو ځواکونو ته راجع شويدي، چې ۱۴ په سلو کې يې د افغان امنيتي ځواکونو، دوه په سلو کې د نړيوالو ځواکونو او يو په سلو کې تلفات د حکومت پلوو وسله والو ډلو لخوا رامنځ ته شويدي. په رپوټ کې راغلي چې د حکومت اړوند ځواکونو لخوا دځمکنيو جګړو، هوايي عملياتو او د حکومت پلوو وسله والو ډلو د فعاليتونو په لړ کې د ملکي تلفاتو په کچه کې زياتوالي ته اشاره شوي .

۱۷ په سلو کې نور ملکي تلفات د جگړې دښکيلو غاړو ترمنځ داسې نښتوله کبله رامنځ ته شوېدي، چې هيڅ غاړې ته نشي ځانگړی کيدی. همدارنگه څلور په سلو کې نور ملکي تلفات د ددغو جنگونو دپاتې شوی چاوديدونکو توکو له کبله را منځ ته شوېدي. څه کم نيم په سلو کې پاتې ملکي مرگ ژوبله د پاکستان لخوا افغانستان ته د را وريدونکو توغنديو له کبله رامنځ ته شوېدي.

د ښکيلو غاړو ترمنځ په ځمکنيو جگړو کې ۴۱۳۷ ملکي تلفات (۱۱۱۶ مړينه او ۳۰۲۱ ټپيان) رامنځ ته شوېدي، چې د ۲۰۱۴ کال پرته ۱۵ په سلو کې لوړوالی بڼې اودا په افغانستان کې د ملکي تلفاتو د رامنځ ته کيدو مخکښ يا اصلي عامل دی. د ځای پرځای شويو چاوديدونکو توکو له کبله ۲۳۶۸ تنه ملکيانو ته مرگ ژوبله اوښتې، چې ۷۱۳ تنه پکې وژل شوي او ۱۶۵۵ تنه ټپيان شوېدي، سره له دې چې له دې اړخه ۲۰ په سلو کې کموالی راغلی دی، خو لاهم په افغانستان کې د ملکي تلفاتو له اړخه دويم ستر عامل بلل شوېدي.

د یونا ما په رپوټ کې راغلي چې په ۲۰۱۵ کال کې د بنځو تلفات ۳۷ په سلو کې او د ماشومانو تلفات ۱۴ په سلو کې زیات شوېدي.

د یوناما د بشري حقونو د دفتر مشري ميرمن ډانيل بيل وويل: "په ۲۰۱۵ کال کې جگړو ملکي وگړو ته سخت زیان رسولی، چې په مشخص ډول ماشومانو ته ناوړه عواقب لري. تیر کال په بیساري ډول زیات ماشومان بې له کوم دليله وژل شوي او په ۲۰۱۵ کال کې دملکي تلفاتو هرڅلورم کس ماشوم وو." هغې وويل: "د ماشومانو لپاره بل غم داوو، چې دوی خپلې میندې او پلرونه له لاسه ورکړل، ترډیره ددوی میندې، خویندې او دکورنۍ بنځینه مهم غړي وژل شوي - په دې توگه په هرولسو ملکي تلفاتو کې یوه میرمنه شامله وه."

د جگړو اړوند تاوتریخوالي له کبله د یو شمیرانتخاب شویو قربانیانو کیسی

"د سهار شاوخوا ۱۰ بجې وې او ما له خپلې دوه کلنې لور سره لوبې کولې، چې یوه د هاوان مرمې زما پرکور ولگیده اوچاودیده. ما تیکان وخور. زما لورکې د مرمې په یوې کوچنۍ توتې له شا ولگیده او زما میرمن چې په پخلنځي کې وه څو ځایه ټپې شوه - دوه چرې د هغې په ښې پښه ولگیدې. لږ وروسته یو بل هاوان زموږ په گاوند کې په یوه بل ځای کې ولگیده. ډاکټرانو زما لورکې یوه ورځ وروسته له روغتون څخه رخصت کړه، خو زما میرمنې خپله پښه نشوای خوځولی او عملیات شوله."

-- د ۲۰۱۵ کال د مې د میاشتي په ۱۱ نیټه د جوزجان په اچې ولسوالۍ کې د افغان امنیتي ځواکونو او طالبانو ترمنځ جگړې کې د دوو ټپي شویو قربانیانو خپلوان. په دزو کې یو هلک ووژل شو او د دوو نجونو او یوه هلک په گډون یې ۱۱ تنه نور ټپيان کړل.

"هغه ماته تیلیفون وکړ او راته یې وویل، سلام وروره ... زه په خپته کې په مرمې ولگیدم ... نپوهیرم چا وویستم ... زه ډیرسخت ټپې شوی يم... زه خپلې کولمې په خپل موټرسایکل وینم. له دې وروسته تیلیفون بند شو. ما څو ځلې هڅه وکړه، چې هغه ته تیلیفون وکړم، خو تیلیفون بې بند شو او هیڅوک د جگړې له کبله د پېښې سیمې ته نشوای ورتللی، چې هغه را وباسي. په دا بله ورځ، ما د هغه مړ جسد او موټرسایکل په تلویزیون ولیدل. د هغه جسد درې ورځې پرسرک پروت وو وروسته زموږ خپلوانو هغه وموند او خاورو ته یې وسپاره. کله چې ما د هغه جسد ولید، تیلیفون یې په لاس کې وو... او یوه توتې ډوډۍ یې په خوله کې وه، خو ټول بدن یې سوځیدلی او تک تور شوی وو."

-- د اکتوبر په لومړۍ نیټه په کندوز ولایت کې په دزو کې د یوه وژل شوي کس ورور. قرباني بهر وتلی وو، چې د خپلې کورنۍ ته اوبه راوړي، ځکه، چې د طالبانو لخوا دښار د نیول کیدو پرمهال د سیمې د اوبو سیستم پرې شوی وو."

په رپوټ کې یو شمیر مهمې سپارښتنې اوگامونه د پورته کیدو لپاره طرح یا وړاندې شوېدي، چې د جگړې ښکيلې غاړې یې د ملکي وگړو د تلفاتو دکمیدو په موخه باید پورته کړي. په دغو گامونو کې:

د حکومت مخالف عناصرو ته :

په قصدي ډول دې د ملکي وگړو او دملکي سیمو، په مشخص ډول د ژورنالستانو، د بشري حقونو د فعالینو، قاضیانو او څارنوالانو، د حکومت د ملکي کارکونکو، د خیریه ادارو د کارکونکو او د عبادت ځایونو او کلتوري سیمو په نښه کول ودروي.

د ملکي وگړو د تک راتک په ټولوسیمو کې دځای پر ځای شوي چاوديدونکو او په غیر قانون ډول د فشاري لاس جوړو چاوديدونکو توکو یا ماینونو کارول دي ودروي.

په بې توپیره توگه د بېچلو ډله بیزو ځانمرگوبریدونو او له ملکي سیمو او یا ملکي سیمو ته د هوانونو، توغندیونو او لاسي بمونو وارول بند کړی.

د طالبانو تر واک لاندې سیمو کې دې د بنځو او نجونو د بشري حقونو په اړه د طالبانو د مشرتابه اعلامیه په پام کې ونیول شي او د زده کړو، نجونو، ښوونکو او په ټوله کې د ښوونیزو مرکزونو په وړاندې دې بریدونه ودروي.

د افغانستان حکومت ته:

د ملکي وگړو د اوسیدو پرسیمه د هوانونو، راکتونو، لاسي بمونو او نورو وسلو او هوايي بریدونو ترسره کول دې ودروي.

دملکي وگړو دځوندیتوب په ترڅو دې هغه ملي تگلاره وروستی کول، چې د هغه عملي پلان لخوا یې ملاتړ کیري، چې د جگړو پرمهال د ملکي وگړو دتلفاتو د مخنیوي او کمیدو په موخه پکې روښانه لارښوونې او سپارښتنې ځای پرځای شويدي.

په بیرني توگه دې ټولې وسله والې ډلې، ملیشي او د ملي پاڅون په نوم خوځښتونه منحل او له منځه یوسي. د افغان ملي ځواکونو او د حکومت پلوو وسله والو ډلو لخوا له بشري حقونو او نړیوال بشري قانون څخه د سرغړونې او ناوړه گټې اخیستو د ټولو تورو پلټنه دې وکړي.

د تاوتریخوالي قربانیانو ته دې د اغیزمنې درملنې ډاډ رامنځ ته کړي او په جگړو پورې اړوند تاوتریخوالي کې د وژل شویو ملکي وگړو کورنیو او میرمنو ته د تاوان د ورکړې د پروسیجر پیاوړي کول.

نړیوال نظامی ځواکونه:

په کندوز کې د بې پولې ډاکټرانو پر روغتون د شوي برید په اړه دې بې پرې، خپلواکه، رڼې او اغیزمنې پلټنې ترسره کړي او خپلې موندنې دې خپرې کړي، او په دې پېښه کې له پرو کسانو سره دې حساب کتاب ډاډمن کړي.

داوسنیو هدفې بریدونو تړونونو، عملیاتي پالیسیو او هغو خاصو مشخصاتو ته دې له سره کتنه وکړي، چې د روغتونونو په گډون په ملکي سیمو د بریدونو مخه ونیسي.

په وسله والو شخړونو کې د ملکي وگړو دتلفاتو د کمولو په موخه د افغانستان د حکومت دملي پالیسی د عملي کیدو او لا پیاوړي کیدو ملاتړ کول.

***

